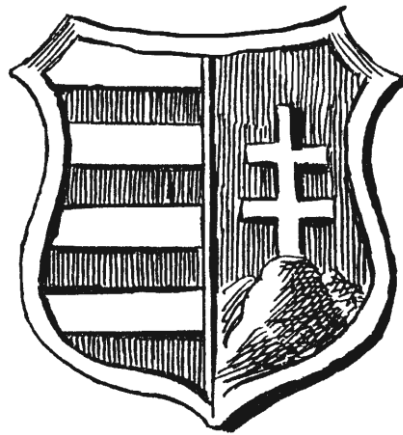

Sáry István

Kossuth Lajos és Győr

Kiadja:

Győr Megyei Jogú Város Levéltára

2002

Győr Megyei Jogú Város Önkormányzatának Kiadványa

A könyv megjelenését támogatta:

Felelős szerkesztő:

Bana József

Írta:

Dr. Sáry István

nyugalmazott levéltárigazgató

Olvasószerkesztő:

Pátkai Tivadar

Arculat:

Kurcsis László

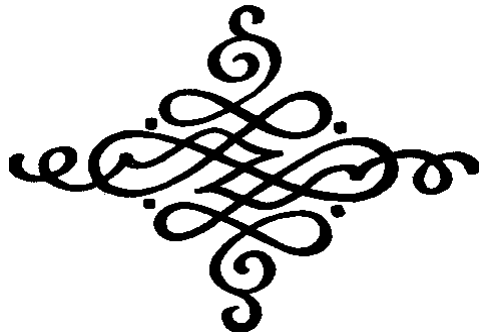
Fotó:

Pátkai Balázs

ISSN: 1419-1318

Tartalomjegyzék

<i>Előszó</i>	<i>5</i>
<i>Kossuth Lajos és Győr</i>	
<i>1841 - 1894</i>	<i>7</i>
<i>Részletek Győr Szabad</i>	
<i>Királyi Város Közgyűlési</i>	
<i>Jegyzőkönyveiből</i>	<i>15</i>
<i>Kossuth Lajos kéziratosa levele</i>	<i>23</i>
<i>Képmelléklet</i>	<i>31</i>

Előszó

Kossuth Lajos születésének 200. évfordulójára számos tanulmány jelenik meg, melyek valóságghűen tárják fel munkásságát, életútját.

Jelen tanulmány Győrnek a nagy hazafihoz fűződő viszonyát igyekszik bemutatni. Kossuth elkötelezett hívei kezdettől fogva a polgári átalakulásért harcoltak. Győr város és megye követői az 1832-36. évi reformországgyűlésen találkoztak első ízben Kossuth Lajossal, kapcsolat felvételére azonban nem került sor. Győr megye közgyűlése Kossuthnak a Törvényhatósági Tudósítások ügyében írt levelét ad acta tette. Lukács Sándor a Védegylet győri fiókjának vezetője és a mögéje tömörült liberális értelmiségiek kerültek kezdettől fogva szoros kapcsolatba Kossuthtal. Ők kötelezték el magukat a forradalommal és szabadságharccal. Mellettük a volt jobbágyok mozdultak meg és éltették a forradalmat.

Az abszolutizmus idején az egyszerű munkás emberek ruházatukkal tüntettek a forradalom mellett.

Az 1867-es kiegyezés után a Függetlenségi és 48-as Párt helyi szervezete szervezte a Kossuth melletti népgyűléseket. Kossuth ugyan bírálta és csekély létszámánál fogva nem is tekintette pártnak ezt a tömörülést. Győrött viszont igen jelentős tömegeket tudtak mozgósítani és határozataikra, javaslataikra a közgyűlés, a városvezetés mindig odafigyelt.

Dr Sály István

Sáry István

Kossuth Lajos és Győr

Kossuth Lajos 1841-ben egy dunántúli birtokos nemes család árvaságra és szegénységbe jutott sarját, Meszlényi Terézt vette feleségül. A Meszlényiek korábban jelentős szerepet játszottak Győr megye életében. A XVIII. század elején Meszlényi János Győr megye alispánja volt. A Meszlényi családnak az 1740-es években a ferencesek szomszédságában volt a szép kúriája. A későbbi leszármazottak közül Teréz apja a mai Apáca u. 40. számú ház tulajdonosa volt a XIX. század elején. Teréz valószínű ebben a házban látta meg a napvilágot. Az 1809. június 29-i születési bejegyzés a belvárosi római katolikus anyakönyvben olvasható. Győrött máig is él egy hagyomány, mely szerint Meszlényi Teréz a mai Liszt Ferenc utca 1. számú, ún. Alsóky házban született a francia ostrom idején. Ebben talán annyi lehet az igazság, hogy a franciák ágyúzása elől is itt húzódott meg családja. A győri kapcsolatra utal egyébként az 1840-es évek elején értékesített kisdémi családi birtok is, melyet a testvérek a győri káptalan hiteleshelyénél vallottak fel.

Kossuthnak a város lakóival s elsősorban a haladó erőkkel történt első találkozására, a kapcsolatfelvételre az 1846. évi győri iparmű kiállításon került sor.

A kiállításon Batthyány Kázmérnak, a Védegylet elnökének társaságában Kossuth Lajos is megjelent, aki nagyra értékelte a hazai ipar fejlesztése érdekében végzett munkát. Kijelentette, hogy „e kiállítás – mit Győr nem is remélt – csak örömet okozhat minden jó magyarnak. Boldogok a győriek, hiszen nekik saját szorgalmuk által mindenük megvan.

A Kossuth-tal való személyes találkozás, a hasznos eszmecsere bátorítást adott az ellenzéknek, mely még aktívabb harcot folytatott a polgári átalakulásért. A liberálisok gr. Zichy Ottó birtokvásárlása révén szavazati jogot nyerve a megyegyűlésen hivatalos Munkájukat segítette a dr. Kovács Pál szerkesztésében 1847. januárjában meginduló Hazánk című lap s a haladó szellemű irodalmat népszerűsítő Olvasóegylet. 1848 elején már Győrött és a megyében jelentős erőt képvisel Kossuth tábora.

Amikor a pozsonyi országgyűlés 1848. március 3-i ülésén Kossuth az alsótáblával elfogadtatja az eddig megszavazott reformköveteléseket, s a felelős magyar minisztérium kinevezéséről szóló javaslatot, Lukács Sándor már másnap a színházi előadás szünetében ismerteti Kossuth beszédét és a királyhoz intézett felirati javaslatot.

A március 13-i bécsi forradalom híre a következő napon jut el Győrbe, s március 15-én már több ezres tömeg ünnepli a főtéren a szabadságot, az úrbéri viszonyok eltörlését s a reformküzdelem kiemelkedő alakját, Kossuth Lajost. 1848. április 8-án a győri fegyveres polgárság Pozsonyban várja be az országgyűlés feliratára a király választát, majd a megérkezett kedvező nyilatkozat után a győri nép nevében egy-egy díszalbummal kedveskednek a nádornak, Batthyány Lajosnak és Kossuth Lajosnak. A Lukács Sándor által megfogalmazott szöveg a magyar haza új alkotójaként üdvözli Kossuthot. A „Szeretet Polgártárs, Nagy Hazafi” c. emléklapban a következőket olvashatjuk: *„Az abszolútizmus a törvénysértés vakmerőségével, csel és megvesztegetésekkel e nemzetet halálosan mérgezte. Mindenható szavaddal, testet és lelket meggyilkoló e hatalom ellen a népet – irtóztató álmából – tenni, túrni, egyesülni fölráztad. Téged a hirdetett igaz igékért a világosságtól rettegő hatalom irgalmatlanul büntetett. Tiszta és igaz hazafiúi jellemed megfertőztetésére és hatásod megsemmisítésére az ármány minden fondorkodásával, az epés gyanúsítás és vétkes rágalom minden mesterségeivel s a hatalom minden terrorismusával fölléptek.”*

Lukács mindvégig ilyen lelkes és odaadó híve maradt Kossuthnak. Ecker János naplójából tudjuk, hogy a Belváros és Újváros lakosságának színe-java Kossuth párti volt. Az egyházi személyek közül is többen voltak, akik támogatták a szabadságharcot. Különösen kiemelkedett közülük Rónay Jácint bencés tanár, akit Lukács Sándor népszónoknak nevezett ki, és Haubner Máté evangélikus püspök, aki pásztorlevélben szólította fel hívei a szabadságharc támogatására.

Lukács Sándor Győr város teljhatalmú kormánybiztosává történt kinevezése után az önvédelmi harc sikere érdekében különösen sokat tett. Erélyes intézkedésekkel némította el a reakciót és győzte meg a kételkedőket. Amikor Kossuth Lajos 1848. októberében Győrbe érkezett, megszólaltak a templomok harangjai, s virágcsokrokkal, koszorúkkal köszöntötte a város lakossága. Nem véletlen, hogy amikor 1848. december 27-én a császári csapatok bevonultak a városba. „Kossuth kutyáknak” titulálták a lakosságot. Ecker János feljegyzése szerint Rohonczy császári biztos 1849 júliusában büntetésképpen 98 köztársasági érzelmű, Kossuth párti városi polgárra vetett ki kemény hadisarcot. Ecker 1849. december 26-i naplóbejegyzésében 120 olyan győri személy nevét örökítette meg, akik főszerepet játszottak az 1848-as forradalomban és szabadságharcban. A névsorban a magyarok mellett Edl, Sreicher, Späth, Hetsch, Zittrisch, Reichütter és más német nevekkel is találkozunk, ami azt mutatja, hogy a haladás hívei nemzetiségi hovatartozásra való tekintet nélkül együtt harcoltak a magyar szabadságért. A szabadságharc leverése után nehéz megpróbáltatások vártak a városi lakosságra.

A vezető szerepet játszott személyek közül többen emigrációba kényszerültek. A polgári forradalomra lelkesítő Czuczor Gergely bencés tanárt 6 évi vasban töltendő, Haubner Máté evangélikus püspököt 6 évi várfogságra ítélték. Több személyt a karmelita rendházba internáltak. Az abszolutizmus hú kiszolgálói házkutatásokkal, a megfélemlítés különböző eszközeivel gyötörték a lakosságot. A haladó polgárság a terror ellenére is kimutatta hűségét a 48-as forradalomhoz s szeretett kormányzójához, Kossuth Lajoshoz. Erre utalt a magyaros ruha, a Kossuth-szakáll, a Kossuth-kalap viselete.

A z 1867-es kiegyezés után Győr megyében és Győr városában kezdetben még főleg 48-asokból álló tisztikar és bizottmány kezébe került a hatalom. Ezek a testületek kijelentették, hogy az 1848-as törvények alapján végzik a munkájukat. Győr megye bizottmánya a megyeház nagytermében méltó emléket kíván állítani a szabadságharcban elesett honvédeknek. Rokonszenvét fejezte ki a Kossuthot bizottmányi taggá választó Heves és Külső Szolnok megyének. Haladó intézkedéseket hoztak a közoktatásügyi reform megvalósítása érdekében. Sajnos, a baloldali vezetés nagyon rövid ideig tartott. Az új választási törvény alapján kormányhű személyek kerültek hatalomra, akik elfogadták a az ország további sorsát illetően. A 48-as eszmék, a függetlenség kérdése teljesen társadalmi útra terelődött, s csak a nehéz körülmények között élő lakosság, valamint a baloldali elemeket tömörítő 48-as és Függetlenségi Párt volt Kossuth politikájának egyedüli hazai hirdetője. Ez utóbbi Győrött igen jelentős tömegbefolyással rendelkezett, annyi ereje azonban nem volt, hogy megszerezze a hatalmat. Így pártgyűléseken, saját sajtótermékén keresztül és népgyűlések összehívásával igyekezett a függetlenségi politikai követelést népszerűsíteni. Az 1867-es kiegyezést követő magyar kormányok nem a közösügyi rendszer felbomlasztására, hanem annak megszilárdítására törekedtek, s ennek a jogfeladási politikának esett áldozatul Kossuth Lajos is.

Ezernyolcszázhetvenkilencben olyan törvény születik, mely megfosztja a külföldön élő azon magyarokat állampolgárságuktól, akik 10 éven belül valamelyik osztrák-magyar konzulátuson nem kérik annak meghosszabbítását. Ez az intézkedés óriási felháborodást vált ki az ország lakosságában. Az 1879: L. törvénycikk ellen osztálykülönbség nélkül az ország jobb érzésű lakossága tiltakozik, s magyarsága megcsúfolásának tekinti, amennyiben Kossuth elvesztené magyar állampolgárságát. Az emigrációban élő nagy magyar politikust 80. születésnapján 58 törvényhatóság, 40 mezőváros és község választja díszpolgárává azzal a céllal, ha a megtiszteltetést elfogadja, annak jelét adja, hogy magyar állampolgárnak tekinti magát. Kossuthnak nagy örömet okoznak a lelkes megnyilvánulások, de elhárítja magától a törvénynek ilyen módon történő kijátszását. Győr város törvényhatósági bizottsága csak egy éves késéssel küldött üdvözlő levelet – az egyik 48-as párti képviselő javaslatára – Kossuthnak, akinek lángoló hazaszeretetből fakadó csodálatra méltó alkotásaira emlékeztek. Határo-

zatukban kijelentették, hogy nem zárkozhatnak el s szívük sugallata szerint cselekszenek a többi törvényhatósághoz hasonlóan. A Kossuth-kultusz hullámai a törvény életbeléptetését közvetlen megelőzően csaptak fel újra.

Győrött 1888-ban Zechmeister Károlyt választják a város polgármesterévé, akinek működése kezdetével korszakváltás következik be a város társadalmi-gazdasági életében. Hivatalba lépésével szinte egyidőben választja a város törvényhatósági bizottsága Kossuth Lajost közlekedéssel a város díszpolgárává „tekintettel nagy hazánkfia fényes múltjára és mindazon érdemeire, amelyeket hazánk önállósága és függetlensége alapjának letétele körül szerzett.” Zechmeister Károly a díszpolgári oklevél mellé Magyarország Kormányzójához címezve egy levelet is mellékel, melyben vázolja a reformküzdelmeket, kiemelte Kossuth szerepét, „aki lángoló hazaszeretettel és veszélyt nem ismerő bátorsággal szállott síkra a legszentebb emberi jogok védelmére, helyet kérve az alkotmány sáncai között a nép milliói számára, szent meggyőződése lévén, hogy csak az a nemzet lehet igazán erős, melynek fiait a közszabadság érzete lelkesíti... A nemzet kegyelele odahelyezte őt történelmünk kimagasló alakjai mellé, hogy mint világító fáklyája a szabadságnak a következő emberiségnek ösvényét bevilágítsa.” A díszpolgári oklevelet Kozma Imre tanácsos és Mayer Károly törvényhatósági bizottsági tag adták át személyesen Turinban.

Ezernyolcszáznyolcvannyolc, augusztus 24-én Zechmeister Károly polgármester már a város díszpolgáraként köszöntötte névnapján Kossuth Lajost. Egy év múlva elérkezett a kihonosítási törvény életbelépésének ideje. Ez év november 17-én a Győri Függetlenségi és 48-as párt hívei határozatban kérték a törvénynek Kossuth személyét illető módosítását. Javaslatuknak az országgyűlés elé terjesztésére Herman Ottót kérték fel. A kormánypárti Győri Közlöny helytelenítette a törvény megváltoztatását, de valamilyen kiutat keresett a megoldáshoz.

Győr város törvényhatósági bizottsága a díszpolgárrá választási határozatok elfogadását Kossuth magyar állampolgársága megtartásának minősítette. A kihonosítási törvény módosítására nem került sor s 1889-ben Kossuth Lajos elvesztette magyar ál-

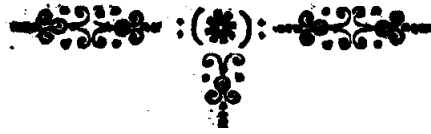
lampolgárságát. Hazájának e lelketlen eljárása rövidítette az emigrációban sok keserűséget megért agg politikus életét.

Ezernyolcszázkilencvenkettő, szeptember 18-án a Győri Függetlenségi és 48-as Párt az utolsó, talán 1848-hoz hasonló tömegmegmozdulást szervezett a 90. születésnapon Kossuth köszöntésére. A Széchenyi téren megtartott népgyűlésen becslések szerint 4-5000 ember vett részt. A nemzetiszínű drapériával borított dísztribün négy sarka mellett a 48-as honvédek sorakoztak fel régi egyenruhájukban. Az iparos ifjúság dalárdája a Szózzal nyitotta meg az ünnepélyt, majd Krisztinkovich Ede méltatta Kossuthnak a nemzet szabadsága, jóléte, függetlensége védelme érdekében végzett kiemelkedő munkáját. A népgyűlés hatalmas ovációval fogadta a Kossuth számára megfogalmazott üdvözlő táviratot, s az újvárosi Fő utcának Kossuth Lajos utcára változtatására vonatkozó előterjesztését. A jókívánságokhoz a városi tanács is csatlakozott, majd 1892. december 6-án az újvárosi Fő utcát a nagy hazafi emlékére Kossuth Lajos utcára változtatta.

Ezernyolcszázkilencvennégy márciusában szomorú hírek érkeztek az országba Kossuth Lajos állapotáról, majd március 20-án az 1848-as polgári forradalom és szabadságharc kimagasló alakjának szíve megszűnt dobogni.

A győri sajtó másnap rendkívüli számban közölte a hírt, s a város rövid időn belül gyászba öltözött. A Győri Függetlenségi és 48-as Párt március 22-re, népgyűlésre hívta a város lakosságát, melyen 1500-2000 ember jelent meg. A népgyűlés határozatban követelte Kossuth hamvainak hazahozatalát, a temetés ideje alatt munka- és tanítási szünetet, Kossuth érdemeinek jegyzőkönyvi megörökítését, városi küldöttség részvételét a temetésen, Kossuth életnagyságú arcképének a közgyűlési terem számára történő megfestését, a törvényhatósági bizottság részéről felirat intézését a kormányhoz és az országgyűléshez a nagy hazafi érdemeinek törvénybe iktatása érdekében, a nemzet költségén való el-

temettetését a Gellért-hegy magaslatán, s föléje méltó mauzóleum létesítését. Győr város közgyűlés a javaslatok figyelembe vételével elhatározta, hogy jegyzőkönyvben örökíti meg Kossuth emlékét, küldöttséggel vesz részt a temetésen, intézkedik a kegyelet előkészítéséről, s megfesteti Kossuth arcképét.

Március 28-án a város rendkívüli közgyűlést tartott, melyen Zechmeister Károly polgármester beszélt a reformkori küzdelmekről, melyet a nemzet legkiválóbbjai vívtak tollal és szóval és

„aki mindnyájunk előtt járt, aki a küzdelemben fáradtságot nem ismer... aki szívének teljes hevével, hazaszeretettől lángoló szavaival vért és életet öntött a nemzet testébe”, Kossuth Lajosról.

A temetésen részt vevő városi küldöttséget a polgármester, a megyeit az alispán vezette. Hozzájuk csatlakozott 300 megyebeli és városi lakos. Az itthon maradt törvényhatósági bizottsági tagok testületileg az evangélikus hálaadó istentiszteleten vettek részt. Győr megye és város haladó szellemű, jó érzésű lakossága méltóan búcsúzott hazája nagy halottjától.

Győr Szabad Királyi Város Közgyűlési Jegyzőkönyveiből

Dr. Sikor József városi bizottsági tagnak kellő időben bejelentett indítványa: Kossuth Lajos hazánk nagy fiának, Magyarország volt kormányzójának, kit városunkhoz legkegyeletesebb emlékek fűznek, - Győr szab. kir. Város díszpolgárává leendő megválasztása iránt. -

Indítványozó képviselő úrnak kellő időben bejelentett és szóval előterjesztett indítványát, tekintettel nagy hazánkfia fényes multjára és mindazon érdemeire, melyeket hazánk önállósága és függetlensége alapjának letétele körül szerzett, a közgyűlés közlekedéssel fogadván, magáévá teszi és határozatilag kimondja, miszerint

***Kossuth Lajos* urat**

Magyar Ország volt kormányzóját

mindazon jogokkal, melyekkel e város polgárai bírnak, Győr szab. kir. városának díszpolgárává megválasztja, s erről az oklevél elküldése mellett, melynek elkészíttetésére a tanács utasíttatik, értesíti. -

Győr szab. kir. város közgyűlési jegyzőkönyve
1888. január 3., 5. napirend

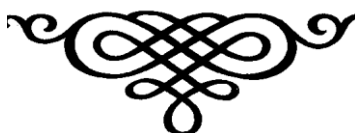
Tárgyaltatott **dr. Sikor József** és társainak indítványa Kossuth Lajosnak 90^{ik} születésnapja alkalmából való üdvözlése tárgyában.

A törvényhatósági bizottság közgyűlése a város tanácsának azon intézkedését, hogy ezen indítványból kifolyólag

Kossuth Lajost

a nagy hazafit és városunk díszpolgárát születésének 90^{ik} évfordulója alkalmából üdvözölte, örvendetes tudomásul veszi. -

*Győr szab. kir. Város közgyűlési jegyzőkönyve
1892. október 17., 223. napirend*

A városi tanács mint állandó választmány 6850/892. sz. a. kelt javaslata alapján beterjeszti **Mayer Károly** és társai győri lakosok kérvényét az újvárosi főutcának Kossuth Lajos utcává leendő elnevezése iránt.

A városi törvényhatósági bizottsága Kossuth Lajos emlékét **születésének 90ik évfordulója alkalmából** városunkban látható módon megörökíteni óhajtván a kérelemhez képest elhatározza, hogy az újvárosi főutca **a nagy hazafi nevéől jövőre Kossuth Lajos utcának neveztesék.** -

*Győr szab. kir. város közgyűlési jegyzőkönyve
1892. december 6., 250. napirend*

Jegyzőkönyv

Felvéve Győr szab. kir. város
törvényhatósági bizottságának
Gróf Laszberg Rezső főispán elnöklete alatt
Győrött, **1894. évi martius hó 27én** tartott
rendkívüli közgyűléséről.

Jelenlevők:

Szávay Gyula, Peregi Imre, Peregi Mihály, Knapp Manó, Tauber Károly, Karsay Sándor, Jerfy Antal, Stumpf Dózsa, Németh Antal, Tóth Gyula, Mohl Antal, Puntingam Rezső, Lamberger Gyula, dr. Kautz Gusztáv, Kränzlein Mihály, Karvassy Kálmán, Fleischmann Mihály, Tóth Ferencz, Matkovits Tamás, Stein Bernáth, Nagy István, Friedmann Salamon, Ott Ernő, dr. Csukássy Károly, Schricker Mihály, Hauser György, dr. Riesz Ignác, dr. Fischer Gyula kir. alügyész, dr. Fischer Gyula rabbi, Horváth Lajos ügyvéd, Hilbert Ferencz, Mencs Ignác, Bulkó Ferencz, Kneit Márk, dr. Deáky Zsigmond, Wottitz Károly, Stirling Tóbiás, Németh Elek, Kölcsei Adolf, Szendrői Sándor bizottsági tagok, továbbá Zechmeister Károly, kir. tanácsos polgármester, Szóts Árpád, Hidy Ernő tanácsnokok, Szily Zoltán tiszti ügyész, Schadl József főszámvevő, Ódor István főmérnök, Bánóczy Jenő alszámvevő, Visky József levéltárnok, Veöreös Boldizsár I. aljegyző, Némethy Pál II. aljegyző és Kiss Ferencz főjegyző.

Elnöklő főispán az ülést megnyitván fájdalommal emlékezik meg azon nagy veszteségről, amely a magyar nemzetet hazánk nagy fiának Kossuth Lajosnak halálával érte.

A nemzetnek - ugymond - halottja van, kiben Győr városa egyuttal felejthetetlen diszpolgárát is siratja. Az általános nagy nemzeti gyászban kétszeresen osztoszkodik tehát Győr város közönsége s ő a mai rendkívüli közgyűlést azért hívta egybe, hogy ezen gyásznap külső nyilvánulására a város közönségének alkalmat nyújtson.

A törvényhatósági bizottság közgyűlése főispán úr Ő méltóságának előterjesztését helyeslő tudomásul veszi, s jelen jegyzőkönyvnek f. 1894. évi márczius hó 28ik napján d.u. 3 órakor eszközendő hitelesítésre: Zechmeister Károly királyi tanácsos polgármester elnöklete alatt dr. Németh Antal, Peregi Mihály, Tauber Károly és Szávay Gyula bizottsági tagokat kiküldi.

A főispáni előterjesztés után **Zechmeister Károly kir. tanácsos polgármester** emel szót s mély meghatottsággal a következő beszédben emlékezik meg az elhunyt nagy hazafiról:

Tekintetes Közgyűlés!

A költő szavaival kezdem: „Elhunyt visszajöhetetlenül bár érette egész nemzet epedne is” Elhunyt! A halál kérlelhetetlen angyala fagyos kezével lezárta a szemeket, melyek látnokilag a jövőbe tekintettek, örökre elaltatta az agy működését, melyből annyi fennkölt eszme sugárzott ki, megszüntette a szív dobbanását, mely oly sok nemes érzés hevétől forrt, elnémította az ajkakat, melyek lángoló szavakkal egykor az egész nemzetet állították talpra. De valamint az északi

sarkcsillag ha egyszer megszűnt fényleni, sugarai még évezredek múltán is gyönyörködtetik a halandó szemét: úgy Kossuth Lajos fénylő alakja ha letűnt is közülünk, eszméinek sugara s lényének dicsfénye az évek ezreinek múltával is ragyogni fognak a magyar nemzet késő unokáinak lelki szemei előtt.

Isten adja, hogy úgy legyen!

Az ideák, melyek a 18-ik században rohamos erővel törtek utat Európa nyugatán, s melyek államot és társadalmat átalakítani voltak hivatva, Magyarhonban lassan - lassan elterjedtek, felszívódtak a nemzet vérébe s a magyar közjogi és társadalmi felfogáshoz idomulva, nálunk is érvényesülni törekednek. Hosszú és szívós vala a harcz, mely értök e század 4-ik és 5-ik tizedében vívatott, a nemzet legkíválóbbjai vívták tollal és szóval, de a ki mindnyájok előtt járt, a ki küzdelemben fáradságot nem ismert, a ki meg nem rettenve, bár része volt bennök, a hatalom börtöneitől, a ki szívének teljes hevével, hazaszeretettől lángoló szavaival felrázta tespedésökből a tetszhalottakat, vért és életet öntött a nemzet testébe, - az Kossuth Lajos volt.

Végre a szabadelvűség eszmei diadalra jutottak, a két törvényes tényező a korona és a nemzet képvisellete megalkották a törvények egész sorozatát, melyek a nemzetet alkotmányilag és társadalmilag széttagoló válaszfalakat hivatva voltak szétrombolni s az egyenlőség zászlaja alatt az egész nemzetet egygyé tömöríteni. A magyar nép tele tüdővel szívta magába a szabadság életre keltő és éltető levegőjét s kezdte kifejtteni eddig lenyűgözött erőit és azu-

tán..azután honfi vér patakzott a harcmezőn és a vérpadon.
De „vessünk fátyolt a multakra.”

Bár bensőmben egész nagyságaiban él Kossuth Lajos fényes alakja, gondolataim nem elég erősek arra, hogy hű képet festhessen és szerény szavam gyengébb, semhogy érdemének babérmagjának csak egy levélkét is belefoglalhatnék. - Nincs is szükség erre, hisz az egész nemzet gyásza bizonyítja, hogy Kossuth Lajos minden magyar szívében él!

Mi is a gyászoló nemzet kis töredéke összegyűltünk tek. Közgyűlés sajnó fájdalommal sziveinkben, hogy minő gyászszertartás illesse meg részünkről a nemzet nagy halottját, mely méltó legyen gyászunk mélységéhez, a nemzet és törvényhatóságunk méltóságához, tanácskozásainkat pedig kezdjük azon fohással: Isten óvja minden bajtól a magyar hazát!

Az ekként elmondott s a jelenlévőkre általános mély hatást tett beszéd után olvastatott a tanács mint állandó választmányának a Győrött 1894. évi márczius hó 22-én tartott népgyűlés határozata s Tauber Károly és Szávay Gyula bizottsági tagoknak írásban beadott indítványa szellemében hazánk nagy fiának **Kossuth Lajosnak gyászos elhunytá alkalmából** teendő intézkedésekre vonatkozó előterjesztése.

A törvényhatósági bizottság közgyűlése a polgármester beszédének és a tanácsi javaslatnak állva történt meghallgatása után a tanácsi javaslatokat mély megilletődéssel egyhangúlag elfogadja s ezekhez képest határozatilag kimondja:

1 -ör Kossuth Lajos hazánk felejthetetlen nagy fiának történelmünk kimagasló alakjának a városunk büszkeséggel vallott díszpolgárának nemzetünk újjászületése és alkotmányos jogainak védelme körül szerzett hervadhatatlan érdemeiül hazafiúi hálás elismeréssel megörökíti s elhunytával a nemzetet ért gyász és veszteség felett legmélyebb fájdalmának ad kifejezést, s erről a nagy halott családját értesíti. -

2-or Budapesten végbemenendő temetésen magát küldöttségileg képviselteti s e végből a polgármester vezetése mellett a tanács tagjait továbbá: *dr. Kautz Gusztáv, Csukássy Károly, Peregi Mihály, Hauzer György, Szávay Gyula, Horváth Lajos ügyvéd, Tauber Károly, Cziegler János, dr. Deáky Zsigmond, Mencs Ignác, Kränzlein Mihály, Griffing Mihály és Stumpf Dózsa* törvényhatósági tagokat azon megbízással küldi ki, hogy a nagy halott ravatalára a város közönsége nevében hálája és elismerése jeléül koszorút helyezzenek.

3-or Tanácsterme számára olajfestményű arczképét megrendeli s azt e célra egybehívandó rendkívüli közgyűlésen ünnepélyesen elhelyezi.

4-szer Már most kijelenti, hogy amennyiben **Kossuth Lajos** szobrának Győrött leendő emelése iránt mozgalom indíttatnék, ezen mozgalomnak úgy erkölcsileg mint anyagilag hazafias készséggel fogja támogatni.

5-ször Megbízta a jelen határozat 2ik pontjában megalakított bizottságot, hogy a gyásznapok alatt a város kegyeletének méltó kifejezése iránt a szükséges intézkedéseket tegye meg.

Mely akként hozott határozat a tanácsnak és a város polgármesterének kiadni rendeltetik: jegyeztette Kiss Ferencz főjegyző, hite-

lesítjük: Zechmeister Károly királyi tanácsos polgármester, dr. Németh Antal, Tauber Károly, Peregi Mihály, Szávay Gyula.

*Győr szab. kir. város közgyűlési jegyzőkönyve
1894. márczius 27., 74. és 75. napirend*

Tanács mint állandó választmány f. évi 2318 sz. javaslatával be-
terjeszti **Kossuth Lajos** emléke megörökítésére alakult országos
bizottság gyűjtő ívét.

A közgyűlés **Kossuth Lajos** hervadhatatlan s a magyarok
szívében örökké élő emlékü nagy hazafinak szobrára a pénz-
ügyi bizottság illetve állandó választmányi javaslat elfogadá-
sával 500 frtot megszavaz olykép, hogy ezen összegből 250
frtot az 1895. évre és 250 frtot az 1896. évre a költség elő-
irányzatba felvétessék, s annak idején a bizottság rendel-
kezésére bocsátassék.

Erről számvevőség és pénztár végzésileg a szobor bizottság el-
nöksége pedig levélileg értesítendők.

*Győr szab. kir. város közgyűlési jegyzőkönyve
1894. május 10., 104. napirend*

Olvasatott **Kossuth Ferencz** köszönő irata a **Kossuth Lajos**
elhunyta alkalmából hozzá intézett részvétiratra.

Tudomásul vétetik s a levéltárban elhelyezendő.

*Győr szab. kir. város közgyűlési jegyzőkönyve
1894. augusztus 9., 126. napirend*

Kossuth Lajos kéziratoss levele
a Győr Városi Levéltárban

28 Via Bertholet
Turin Jan 7kén 1874.

Uram Barátom!

Képviselő ur!

Biz'annak körülbelől hat éve, hogy szerencsém volt Önt Turinban üdvözölhetni. Nem emlékszem hogy azóta levelet kaptam volna Öntől; mit egyébiránt én igen természetesnek találtam, miután életem iránya a Nemzet által megtagadtatott, az emigratio pedig magamra hagyott, 's annálfogva bíz én amolyan politicalai élő halottá lettem; kit csak a „véletlen” villanydelejes folyama galvanizálhatna mégfel mythoszból tényezővé. De ha én természetesnek találtam hogy Öntől éveken át levelet nem kaptam, gondolom Ön is természetesnek fogja találni, ha őszintén bevallom hogy ennyi idő után Öntől levelet kapni szinte meglepett.

Talán nem is tévedek midőn azt hiszem, hogy e meglepetést nem annyira népünk rongált pénzügyi helyzete javításának kérdése szerezte meg számomra; - mert hiszen erre megadja Önnek a feleletet elméletileg a Nemzetgazdászati tudomány melyben én nem igényelhetek magamnak nagyobb jártasságot, mint a milyennel Ön bir, ki azzal Képviselői állásánál fogva bizonyosan tűzettesen foglalkozik: gyakorlatilag pedig nagyon is kiáltólag megadja a feleletet a szerencsétlen Osztrák Magyar vegyes házasság lidércz nyomása, mely a hatályos segédszerek alkalmazásának utját állja: mint inkább, -ugy hiszem- megszerezte számomra becses levele általi meglepettetésemet azon incidens, hogy a 48-as párt nevében Irányi barátunk által meglehetősen ridegen reám intimált „reprimande”ra adott válaszom legalább részben Önnek is tudomására jutott, 's Ön indítatva találta magát arra némely észrevételeket tenni - ne mondjam személyes állás-

pontját constatírozni, mire egyébiránt szükség nem igen volt, miután tudomásom van a programról, melynek alapján Ön 1872 ben megválasztva lett.

Ha mind a két kérdésre egyszerre felelnék, melyet Ön hozzám intéz, levelem túl hosszúvá nyulhatna. Engedje meg tehát, hogy ez úttal csak a párt állásponti tárgyra szorítkozzam, 's a másokra később adjak választ, mely azonban előre is mondhatom aliglesz alkalmas Ön hazafiúi aggodalmait megnyugtatni.

Említi Ön hogy nem látszom a 48-as párt működésével megelégedve lenni. Ha úgy volna is nem gondolom hogy én meg vagy nem elégedésem legkisebb nyomatékkal bírhasson, miután én a dolgok jelen helyzetében nem birhatok, 's a mint bőségesen tapasztaltam nem is birok befolyással, akár a Közügyekre akár a közvéleményre, akár a párt működésére.

Hanem a szó „meg nem elégedés” nem gondolom hogy alkalmoszerű legyen. Mert a 48-as párt oly álláspontra helyezkedett, mely nemcsak különbözik az enyimtől, de sőt az enyimet egyenesen kizárja; nekem tehát azzal mint párttal semmi találkozási pontom nincs; annálfogva nem meg vagy nem elégedésről van közöttünk szó, hanem csak arról, hogy én nagyon különösnek találok, ha nekem szemrehányások tételnek azért, hogy magamat idegennek tartom, egy oly párttal szemben, mely az én álláspontomat határozottan kizárja programjából.

Ön ugyan azt írja hogy a 48-as párt még is legközelebb áll az Ország függetlenségének „kivivásához” (ez alkalmasint toli hiba alkalmasint kivánásához-t akart Ön irni). Miután én Magyar ország függetlenségét teljesen lehetetlennek tartom oly Király mellett ki egyszersmind Osztrák Császár is, ezt a Királyt pedig a 48-as párt elkergetni nem akarja, sőt megmarasztását világosan belefoglalta programjába, hát én csak odautasíthatom a 48-as pártot, hogy végezze el ezt a legközelebbség kérdését Deákkal Ghyczyvel Tiszával Csávolszkyval, Sennyeivel; nekem ahoz semmi közöm - ezekközt leghaladottabb lehet hozzájuk viszónítva; a nélkül hogy hozzám közel állana. Én nem igen helyezek becset az oly superlativumra melynek positivuma nincs.

Hanem Ön egyes párttagok liberalismusára's érdemeire hivatkozik. Ezt én mindig elismertem' s ezeknek személyes barátságát

becsben is tartom. Ez azonban az űrt, mely köztem 's a párt mint párt közt programjánál fogva tátong nem hogy betöltené de még csak egy hajszálnyival sem keskenyíti.

Most Ön arról tudósít, hogy Ön oly párt alakítást ohajt melynek az legyen álláspontja, hogy *„Magyar Ország minden idegen beavatkozástól mentten intézze minden ügyeit”*

Elismerem mikint már Irányinak is megírtam, hogy ily álláspon-
tot foglaló pártrol nem mondhatnám azt a mit a 48-as pártrol
mondok, t:i: hogy oly távol áll töllem mint akár Deák, sőt ha an-
nak legkisebb nyomatéka lehetne vallomást tehetnék, hogy egy
ily párt (feltéve hogy pártjelleggel bír) az avonírozott pártok közt
hozzám legközelebb áll, mert hát mondhatnám: „ti nem határoz-
tátok ugyan meg hogy mi alakban értitek azt a minden idegen
beavatkozástól ment függetlenséget, mely álláspon-
totokat képezi, 's így meglehet hogy ti egészen mást értetek alatta mint én értek,
de legalább nem zárjátok ki az én álláspon-
tomat sem mint a 48-
as párt álláspontja kizárta; 's a mi nincs kizárva azt a másféle
értelmezés sikertelenségének tapasztalása 's idők és viszonyok
hatása bele is teheti, annálfogva elismerem hogy egy ily álláspon-
tú párt hozzám a többi pártoknál sokkal közelebb áll.”

Annyi tehát bizonyos, hogy ily program módosítás mellett az én
állásom is módosúlna a párt irányában. Ez azonban magában alig
bírhathna,- minthogy „pour le moment” én magam sem bírok -
nyomatékkal. Hanem lehetne a dolognak egy nyomatékosabb
eredménye; az: hogy ily alapon tán lehetséges lenne egy na-
gyobb számú pártot tömöríteni, mint a minő a 48as párt, mely
sehogy sem bír szaporodni.

Először is nem gondolom, hogy a 48as pártnak akár mely tagja
is az eddig is vallott elveknek e határozottabb formulázása miatt
a párt soraiból ki állana; veszteség nem lehetne.

De másodsor meglehet hogy ez új formulázás alapján oly
elemek is kombinálhatók lennének, melyek eddig vagy semmi,
vagy külön állást foglaltak el.

Veszem példaúl azon töredéket, melynek a Csávolszky által
megindított „Baloldal” a közlönye.

Én azt tökéletesen értem hogy e töredék a 48as párt czimét el
nem fogadja, és abba nem akar beolvadni a mint azt is értem,
hogy a 48-as párt a Baloldal czimet nem fogadja el 's a 48-as
programnak a Bihari pontokat nem hajlandó substituálni.

Ez mindkét részről nagyon érthető. Gonosz egy dolog az a „beolvadás”, Magyarország is beolvadt az „egységes Monarchiába” és lett appendixe az Osztráknak - Párt is appendixé lesz, ha más pártba olvad.

Hanem ha két párt, új címmel új programmal együtt egy új pártot alkot - ott nincs szó az appendixeségről, 's a dolog egészen más.

Ha például ama két párt tagjai egymásközt, (vagy jobban: együttesen) értekezvén valaki így szólana:

„én ezt tartom helyes álláspontnak hogy „Magyarország (mint önálló magyar állam) minden idegen beavatkozástól mentten intézze minden ügyeit.” Lássuk, mik ezek a „minden ügyek”? a polgári közigazgatáson kívül, melyet még a Deák párt is önálló országos ügynek mond (csak hogy nem ilyen gyanánt kezel) a hadügy, pénzügy, nemzetközi viszonyok, 's közigazgatás. - A 48-as párt a 48-ki törvények helyreállítását akarja, tehát mind ezen ügyekben minden idegen avatkozástól ment intézkedést akar a nemzetnek mikint azt az 1848: III t:cz célba vette, 's a független magyar felelős ministerium - a míg tartott - foganatosította is.”

„A Baloldal” című lap pedig azt vallja pártja álláspontjának hogy „Hazánk önálló Magyar állammá tétessék melynek meg van minden kelléke; hadserege pénzügye külképviselete, 's érdekeinek megfelelő önálló kereskedelmi politikája.”

„Mi egyéb ez mint az: hogy a Nemzet minden idegen beavatkozástól mentten intézze minden ügyeit mint önálló magyar állam.”

„Tehát a dolog érdekére nézve nincs a két párt közt a differentiának még csak árnyéka sem - S mi után ez nincs, mi az a mi az eggyé tömörülésnek utjában áll?”

„A párt név meg a program cím.”

„Utjában áll az: hogy az egyik párt magát 48-as pártnak nevezte el, elég ügyetlenül; a másik meg Baloldalnak még ügyetlenebbül. Ügyetlenebbül mert ez a név teljességgel semmi elvet nem mond. Annyira semmit sem mond, hogy ha ma többségbe jutna, holnap a Deák párt lenne Baloldal - Sennyey, Ürményi és & pedig plane szélsőbal.

„Aztán meg az egyé tömörülésnek útjában áll az: hogy a tökéletesen egy horderejű program czégérére az egyik ezt írta „48” a másik meg ezt: „Bihari pontok” s egyik sem akarja a másik czégért elfogadni, ’s mint ama bizonyos két német csaplár, mindenik azt vitatja, hogy ő az igazi öreg medve.”

„Tegyük mindkétrésről pensióba medvéinket ’s miután két csapon egy bort mérünk, tartsunk egy háztartást, akasszuk ki házunkra egy új czégért, írjuk reá annak igazi nevét a mi valóssággal vagyunk; név „Függetlenségi párt” ’s mondjuk meg barát-nak ellenségnek hogy e czég alatt azok laknak kik azt ismerik törekvésük feladatának hogy Magyar Ország mint önálló állam minden idegen beavatkozástól mentten intézze minden ügyeit.”

Ha valaki ily nemű indítvánnyal állana elő az értekezleten, én nem igen tudom elgondolni hogy miután két ember erősebb együtt mint külön külön mit lehetne ennek ellene vetni, ha csak talán Csávolszkyékat az nem tartja vissza hogy félnek elvesztik a „vidéket” ha a „Baloldali” címet Függetlenségire változtatják; vagy Pétert vagy Pált talán az nem tartja vissza, hogy fél nehogy a Pesti Napló azt mondja: ez közeledés a Kossuth notórius álláspontjához. Az elsőhöz nem szólhatok miután Turinban ’s nem a Hortobágyon tanyázom; a másodikra meg csak annyit mondhatok hogy a ki az a féle insinuatiótól fél, az találja természetesnek, ha viszont én azt mondom rólla „bizony ez embert nem ismerem.”

Hanem a mi Önnek azon kérdését illeti: helyes lenne e ezen álláspontnak, mint párt álláspontjának kifejezést adni a Képviselő házban „ha igen csekély számmal lennének?” Erre határozottan azt felelem, hogy ily esetben az nem lenne helyes. Párt álláspont pártot feltételez, igen csekély szám pedig nem párt; aztán az ily külön álláspont jelzés az igen csekély számnál fogva csak egyéni nézet jellegével bírna ugyan, de azért még is azon következtetésre adna okot, hogy a 48-as párt nem akar minden idegen avatkozástól ment intézkedést a Nemzetnek, mert ha akarna nem volt volna szükség belőle ki válva új álláspontot foglalni. E következtetést provocálni nem tanácsos, annyival inkább nem mert akár merre csavarjuk a gúzszt, az mindig csavarva lesz, ’s akár mint szépítgetnének is a tény, az még sem lenne egyéb mint szakadás, a nélkül hogy a szakadás baját egy haladottabb határozottabb párt fel tüntetése compensálná; mert ismétlem: igen csekély szám nem párt, hanem amollyan Schvartz Gyula féle evolutio, mit

nem igen tartok utánzásra méltó példának, hanem inkább olyan valaminek mint a mire egy *bizonyos* diplomata barátom azt szokta mondani: „*Au nom de Dieu mes amis craignez le ridicule.*” Bizony pedig nagyon nagyon szomorúan „*ridikule*” lenne, ha azt mutatnék fel a világ előtt, hogy Magyar Országban igen csekély számmal vannak azok, a kik mégcsak aspiratiojuknak is vallják, hogy a Magyar Nemzet idegen avatkozástól mentten intézze ügyeit.

Meglehet hogy úgy van; - De legalább ne mutogassuk meztelenségünket a világ előtt. - Nem tanácsolom.

A mit Ön levelének végsoraiban arról ír hogy én a jövő választások előtt Budapestre menjek azt nem hiszem hogy komolyan irta. Én menjek az Osztrák Császár protectiója alá vendégnek Hazámba! - hogy már én!! - ne tréfáljon Ön.

Ezzel bezárnám leveletem hanem egy dolog jött még eszembe, mely a nemzet rongált pénzügyi helyzetével szorosan összefüg, a segédeszközök (ha ugyan vannak) egyik előkellékét képezi, 's a mellett égető actualitási érdekekkel bír.

A Vám és Kereskedelmi Szövetségnek keresztelt 1867: XVI.^{ik}.t:cz (melynek helyesebb czime ez volna: Törv-cz, mely által Magyar ország földmivelési, ipari 's kereskedelmi és általában Közgazdászati érdekei az Osztrák érdekeknek alá rendeltetnek.) 22ik cikkében ezt olvasom:

„A szerződési idő 5 első évének elteltével mindenik félnek szabadságában állandó e határozmányok megváltoztatására alkudozást indítványozni mely alkudozást a másik fél vissza nem utasíthat.”

Történt e a Képviselőházban indítvány a revisióra, az öt év elteltével?

Ha történt 's elvettetett- nem szükség levelem tovább olvasására időt vesztegetnie.

De ha nem történt volna, miután a törvény nem mondja mennyi idő engedtetik az öt év letelte után a változtatás indítványozására, talán még nem volna késő, - 's ha nem késő bizonyosan tanácsos lenne indítványba hozni hogy:

„tekintve az ország lakosságainak nyommasztó pénzügyi helyzetét, küldessék ki egy bizottmány a végett (vagy ha elfogadha-

többnek látszanék így: utasítassék a 21es bizottmány arra is) hogy az illető adatoknak a ministeriumtól előkivánása, és szakértő érdeklettek meghalgatása mellett megvizsgálja, minő hatással volt az 1867: 16:t: cikkben foglalt Vám és Kereskedelmi szerződés az Ország Közgazdászati érdekeire, 's arról és a netán szükségeseknek mutatkozandott változtatásokról kimerítő véleményes jelentést tegyen."

Ön levelének azon részére mely a pénz ínségre vonatkozik legközelebb válaszolandok. Addig is fogadja Ön szivesen szives üdvözetemet.

Kossuth

Madarász József képviselő úrnak
BudaPesten

